

Visie glastuinbouw en teeltondersteunende voorzieningen Noord-Brabant

Inhoud

Samenvatting	3
1. Wat betekent (glas)tuinbouw voor Noord-Brabant	5
2. Ontwikkelingen en wat is daarvoor nodig ?	7
2.1 Veranderende vraag vanuit de omgeving	7
2.1.1. Energie	7
2.1.2. Plantgezondheid	9
2.1.3. Landschappelijke inpassing	10
2.1.4. Werkgelegenheid	10
2.1.5. Water	11
2.1.6. Programma Aanpak Stikstof (PAS)	11
2.2 Veranderende vraag vanuit de markt	11
2.3. Conclusie	12
3 Ruimte voor glastuinbouw en teeltondersteunende voorzieningen	13
3.1 Knelpunten en suggesties	13
3.1.1 Solitaire locaties glastuinbouw	13
3.1.2 Clusters glastuinbouw	15
Doorgroeigebieden	15
Vestigingsgebieden	15
3.1.2 Teeltondersteunende voorzieningen	16
3.1.4. Vernieuwing in teeltvoorzieningen	17
Bijlage 1. Analyse en achtergrond	17
1. Beleid tuinbouw Brabant	18
2. De Brabantse tuinbouw in cijfers i.r.t. beleid	18
2.1. Glastuinbouw	18
2.2. Teeltondersteunende voorzieningen	23
3. De Brabantse tuinbouw in gebiedsinitiatieven	23

Samenvatting

De tuinbouwsector is prominent aanwezig in Noord-Brabant en levert een grote bijdrage aan de economie en een vitaal platteland. De Nederlandse tuinbouw en onze telers hebben de ambitie om de wereldwijde koppositie te blijven behouden. Geef onze telers de ruimte om dit waar te blijven maken en onderstreep deze ambitie.

De ontwikkelingen in de sector gaan zeer snel. Onze telers werken hard aan een verantwoorde glastuinbouw. Op het gebied van arbeid vertaalt zich dat in het steeds blijven verbeteren van de arbeidsomstandigheden en het realiseren van een goede huisvesting voor arbeidsmigranten. Werknemers zijn onmisbaar voor een toekomstbestendige sector en daarmee een kostbaar kapitaal. Middels een geïntegreerde teelt (IPM) werken onze telers aan een maximaal groene, weerbare en daarmee gezonde teelt. Als het echt niet anders kan, maken ze gebruik van gewasbeschermingsmiddelen. Door de geavanceerde watersystemen en zuiveringsinstallaties worden emissies naar het oppervlaktewater geminimaliseerd. Dankzij de inzet in het innovatieprogramma Kas als Energiebron is tot op heden tot wel 40% energiebesparing mogelijk geworden. Vanwege de energietransitie moet er meer gebeuren. Onze telers zijn er al mee bezig en werken individueel of samen in energiecollectieven aan de verduurzaming van de glastuinbouw.

Het glastuinbouwbeleid in de provincie Noord-Brabant is de afgelopen 15 jaar niet of nauwelijks veranderd. Alleen op het gebied van permanente teeltondersteunende voorzieningen en het aanwijzen van verschillende doorgroeigebieden heeft de provincie Noord-Brabant meer ruimte gegeven. Echter in de praktijk kunnen ondernemers daar vaak geen gebruik van maken, omdat de gemeenten beperkingen opleggen. Onze bedrijven kunnen deze ambities alleen vervullen als ze daarvoor voldoende ruimte voor krijgen.

Op veel plekken is die ruimte er niet. Op solitaire locaties hebben bedrijven al 15 jaar geen ontwikkelruimte meer en lopen ze achter de feiten aan. Deze bedrijven zijn niet in staat geweest om te verkassen naar een vestigingsgebied. Daarnaast zijn veel doorgroeigebieden niet van de grond gekomen en hebben zij in de praktijk dezelfde mogelijkheden als op solitaire locaties. Het doel om in 2020 1.800 hectare glastuinbouw in Noord-Brabant te realiseren, wordt niet gehaald. Het niet van de grond komen van de doorgroeigebieden is een belangrijke reden waarom de beoogde hectares niet zijn gerealiseerd.

We willen graag een nieuw doel aan hectares glas formuleren voor de komende jaren waarbij de beoogde 1.800 hectare het minimale vertrekpunt is. We vragen de provincie om met een nieuwe bril naar deze locaties te kijken en op zoek te gaan naar slimme en praktische combinaties met ontwikkeling, verevening, alternatieve bestemmingen en sloop. Ook sommige vestigingsgebieden zijn niet meer optimaal. We willen samen met de provincie onderzoeken of herstructurering nodig is en welke instrumenten daarvoor ingezet worden. We moeten starten met de gebieden die het meest urgent zijn. Ook willen we samen met de provincie op zoek naar nieuwe locaties. Het energievraagstuk speelt daar een grote rol en bepaalt de randvoorwaarden. De locaties moeten geschikt zijn om daar in 2040 energieneutraal te kunnen produceren. Aantrekkelijke gebieden zijn die locaties waar (rest)warmte en CO₂ beschikbaar zijn of naar toe gebracht kunnen worden. Bij teeltondersteunende voorzieningen vragen we de provincie Noord-Brabant te onderschrijven dat deze voorzieningen bij een duurzame plantaardige sector horen. Daarnaast moet er ook ruimte zijn voor permanente voorzieningen op afstand.

Wij willen samen met de telers, de provincie en stakeholders deze ruimte creëren, zodat de sector haar ambities waar kan maken en de wereldwijde koppositie die we op dit moment hebben, behouden blijft.

1. Wat betekent (glas)tuinbouw¹ voor Noord-Brabant

Met deze visie doen ZLTO en Glastuinbouw Nederland namens de (glas-)tuinbouwsector een handreiking aan Gedeputeerde Staten om gezamenlijk aan de slag te gaan voor een verantwoorde toekomst van de (glas-)tuinbouw in Noord-Brabant. De notitie is opgesteld om input te geven aan nieuw beleid voor glastuinbouw en teeltondersteunende voorzieningen (hierna: tov). De visie gaat in op:

- De meerwaarde van de (glas-)tuinbouw
- Wat is hiervoor nodig
- Analyse en achtergrond

De komende jaren staat de Noord-Brabantse land- en tuinbouwsector voor een groot aantal uitdagingen en ontwikkelingen op het gebied van klimaat en energie, herstructurering van de veehouderij, vitaal platteland en bodemvruchtbaarheid. Daarnaast zien we ook in Brabant een verschuiving van dierlijke- naar plantaardige consumptie. Dit betekent dat er grote veranderingen op komst zijn voor de plantaardige productie in Brabant. De plantaardige sector draagt bij aan het voedselvraagstuk in Nederland en, door de kwalitatief hoogwaardige producten, aan de voedselveiligheid. Als het gaat om de sierteelt draagt de sector bij aan de gezonde leefstijl. De landelijke productiewaarde van de glastuinbouw ligt op 10,4 miljard euro. De productiewaarde in Noord-Brabant is circa 1,5 miljard. Ruim 17% van het Nederlandse glasareaal bevindt zich in Noord-Brabant. De BNP waarde is in verband met gerelateerde bedrijvigheid zoals zaadveredeling, handel en logistiek nog hoger en bedraagt 17,2 miljard euro.

De Noord-Brabantse (glas-)tuinbouwsector kenmerkt zich door de productie van groenten, zacht fruit en boomteelt. De productie vindt plaats onder glas, met teeltondersteunende voorzieningen en in de volle grond. Met name op het vlak van zachtfruit zijn Brabantse ondernemers koploper. Bijna 80% van alle Nederlandse aardbeien worden geteeld in de Noord-Brabant, met name in West- en Oost-Brabant. Alleen al in het teeltgebied rondom Breda is de zachtfruitsector goed voor een omzet van circa 175 miljoen euro. Maar ook door specialisatie en verdere intensivering van de zaadproductie en veredeling heeft de sector haar positie verder verstevigd in Brabant. De diversiteit en creativiteit in het ondernemerschap van tuinders heeft bijgedragen aan de versterking van Brabant als echte agro & food provincie.

De Brabantse (glas-)tuinders willen ook in de toekomst blijven bijdragen aan een versterking van de provincie Noord-Brabant. Zowel op het vlak van economie en werkgelegenheid als op het gebied van Brabant als prettige leefomgeving. De glastuinbouwsector kan in grote mate bijdragen aan het behalen van de energiedoelen van de provincie en gemeenten. De aanwezigheid van glastuinbouw biedt potentiële oplossingsrichtingen op het gebied van energie & klimaat voor andere stakeholders in Brabant. In een aantal clusters lopen al collectieve initiatieven om dit doel te bereiken. In Asten en Someren werken de glastuinders aan het realiseren van een warmtenet waar

¹ Als we in deze visie praten over de tuinbouw spreken we over de productie van groente, fruit en sierteelt (boom- snijbloemen-, en bollenteelt). Het gaat om teelten onder glas, met teeltondersteunende voorzieningen en in de volle grond.

duurzame energiebronnen op aangesloten kunnen worden. Ook de glastuinders in Made en Etten-Leur gaan op deze manier samen aan de slag.

2. Ontwikkelingen en wat is daarvoor nodig ?

De Brabantse (glas-)tuinbouw is een sector met grote diversiteit. Zowel wat betreft specialisatie van de verschillende type teelten van de gevestigde bedrijven als de omvang van de kasopstanden en teeltondersteunende voorzieningen. We zien door een snelle groei van zachtfruit- en boomteeltbedrijven meer gemengde bedrijven ontstaan die verschillende teeltsystemen (o.a. kassen, plastic tunnels, stellingen, containervelden) gebruiken. Deze bedrijven en andere groentetelers (bijvoorbeeld sla) hebben vaak een andere warmtebehoefte dan de 'traditionele' groenteteelt.

Sommige bedrijven hebben behoefte om zich in een cluster te vestigen, voor andere bedrijven, bijvoorbeeld biologische bedrijven, is het cruciaal om solitair gevestigd te zijn.. Bij biologische bedrijven gaat het met name om bescherming van de teelt tegen ziekten en de behoefte aan andere teeltsystemen binnen het bedrijf dan enkel kassen.

De tuinbouw is een kapitaalintensieve hightech agrosector wat betekent dat het voor ondernemers van belang is om continu te blijven optimaliseren.. De tuinbouw wordt daarin gedreven door twee belangrijke trends; op de eerste plaats de veranderende vraag vanuit de omgeving als het gaat om klimaat en daarmee samenhangend de circulaire economie en de grotere vraag naar een duurzamere productie. De andere trend is de veranderende vraag vanuit de markt, ingegeven door consumentenbehoefte en de daaraan gekoppelde eisen van de Retail.

2.1 Veranderende vraag vanuit de omgeving

Op het gebied van verduurzaming heeft de tuinbouw ook in Noord-Brabant te maken met uitdagingen. Denk aan klimaat, plantgezondheid, landschappelijke inpassing en een goede invulling van de arbeidsbehoefte. Weersextremen zoals langdurige droogte en zeer zware buien brengen voor telers grote risico's met zich mee. De wens is om teelten minder afhankelijk te maken van het weer.

Daarnaast is er een maatschappelijke wens om zuinig om te gaan met water en om de emissies van gewasbeschermingsmiddelen en meststoffen naar het grond- en oppervlaktewater te beperken.

De teelt minder afhankelijk maken van klimaat, gebeurt door middel van het gebruik van kassen en teeltondersteunende voorzieningen. Dit sluit aan bij de behoefte aan nieuwe teeltsystemen die jaarrondlevering en hoge kwaliteit mogelijk maken. Dit biedt eveneens kansen voor verbetering van de circulariteit en reductie van de emissies.

2.1.1. Energie

Glastuinbouw Nederland heeft in haar visie 'Voorwaarts Mars' de ambitie uitgesproken dat de glastuinbouwsector in 2040 fossielvrij produceert.

Klimaat neutrale kas

Samen met ketenpartners transformeert Glastuinbouw Nederland de energievoorziening in de kas op zo'n manier dat er in 2040 geen emissie van CO₂ meer plaatsvindt. Het energieverbruik verminderen is een essentieel onderdeel van deze energietransitie.

Via zogenoemde warmtenetten kunnen glastuinbouwbedrijven en andere leveranciers en gebruikers restwarmte en aardwarmte onderling uitwisselen. Voor de transitie naar een klimaat neutrale glastuinbouw is voor elk glastuinbouwgebied een concrete aanpak op

basis van een gebiedsvisie nodig. Daarbij is het van belang om ook in beeld te hebben waar nieuwbouw en schaalvergroting nodig is. Modernisering en herstructurering bieden immers kansen om de benodigde infrastructuur voor de energietransitie (warmte, CO₂, uitbreiding elektriciteitsnet) te realiseren.

Glastuinbouwbedrijven die stoppen met het stoken van aardgas of dit vergaand verminderen, hebben alternatieven nodig voor de CO₂ waarmee de planten groeien.

Uit: Manifest Energie van Glastuinbouw Nederland

Om deze doelstellingen te halen, is veel ondersteuning van de glastuinbouwbedrijven nodig. In een aantal glastuinbouwclusters lopen al collectieve initiatieven om dit doel te bereiken. Toch is verdere ondersteuning essentieel, en wel in de vorm van:

- Investeren in netwerken voor de uitwisseling van warmte en CO₂
- Passende regelgeving voor de aanleg van nieuwe geothermiebronnen.
- Modernisering van het teeltareaal door het stimuleren van vernieuwing en herstructurering.

Voor veel glastuinbouwbedrijven in de kleinere clusters en op solitaire locaties is fossielvrij telen nu nog niet (financieel en technisch) haalbaar. Het stimuleren van fysieke verbindingen tussen verschillende sectoren en de beschikbaarheid en betaalbaarheid van CO₂ kan er flink aan bijdragen dat ook deze glastuinbouwbedrijven succesvol de transitie kunnen doormaken. Om de ambities te bereiken, moet uiterlijk in 2030 voldoende CO₂ van externe bronnen beschikbaar zijn voor alle glastuinbouwbedrijven.

Er kan gedacht worden aan zeer innovatieve oplossingen zoals het omzetten van rookgassen van de industrie in bruikbare CO₂ voor de glastuinbouw. Het faciliteren van leidingstroken voor de aanleg van warmte- en energienetwerken is een pré. De aanleg van leidingstroken voor energie-initiatieven loopt nu nog te vaak vast op het feit dat grondeigenaren niet mee willen werken aan het beschikbaar stellen van gronden. Er is een uitspraak nodig van de provincie dat het een publieke nutsfunctie betreft om zaken voorspoediger te laten lopen met behulp van de Belemmeringenwet privaatrecht.

Op veel glastuinbouwbedrijven wordt momenteel een WKK (Warmte Kracht Koppeling) ingezet. Bij gebruik van de WKK wordt gas omgevormd naar elektriciteit en CO₂. Een groot deel van de opgewekte elektriciteit wordt aan het net geleverd. WKK's spelen ook een belangrijke rol in het corrigeren van de onbalans in het elektriciteitsnet. De WKK is een zeer effectieve machine die circulariteit tot stand brengt. We kunnen op dit moment nog niet om de WKK heen. Met de huidige denkrichting kunnen de WKK's niet meer gebruikt worden wanneer er geen fossiele brandstoffen meer gebruikt mogen worden. Dat is jammer gezien de efficiëntie van de WKK. Wanneer een alternatieve niet-fossiele brandstof gevonden wordt, welke benut kan worden als input voor de WKK, is een groot deel van het probleem op de weg naar een fossielvrije glastuinbouw opgelost.

In de discussienota glastuinbouw en teeltondersteunende voorzieningen van de provincie worden investeringen in houtkachels genoemd als investeringen voor de korte termijn. Glastuinbouw Nederland is van mening dat deze oplossing (al dan niet tijdelijk) bij kan dragen aan het realiseren van de ambitie, maar dit vraagt wel lokaal maatwerk. Voor kleine en solitaire glastuinbouwbedrijven is hout een van de weinige alternatieven voor een fossielvrije teelt.

We nodigen de provincie en gemeenten uit samen met ons op te trekken in de ondersteuning van de Brabants tuinbouwbedrijven in de energietransitie.

2.1.2. Plantgezondheid

Plantgezondheid is een van de belangrijkste speerpunten binnen de tuinbouwsector. Een gezond gewas is cruciaal voor oogstzekerheid en kwaliteit. De glastuinbouw wil het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen terugdringen door kassen en teelten zo in te richten dat de planten weerbaarder zijn tegen ziekten en plagen.

Het systeem van Integrated Pest Management (IPM) speelt hierbij een belangrijke rol. IPM staat voor alle Nederlandse glastuinbouwbedrijven aan de basis van een gezond gewas. Hygiënemaatregelen, toepassing van biologische gewasbescherming én sterke en gezonde gewassen zijn standaard bedrijfsmaatregelen. De Nederlandse glastuinbouw staat daarin mondiaal gezien aan de top en deelt kennis daarover over de hele wereld. De inzet van biologische middelen is in de Nederlandse glastuinbouw het verst gevorderd. Nederland is hét IPM-gidsland, zowel op het gebied van productie als voor innovaties op het terrein van Plantgezondheid. IPM is hier bedacht en ontwikkeld en mede door dit systeem is in de glastuinbouw het gebruik van chemische gewasbescherming per kilogram product, per bloem en per plant de laatste twintig jaar sterk afgenomen.

Helaas zijn er (nog) geen totaaloplossingen in IPM. Niet op het niveau van individuele ziekten en plagen en ook niet op het niveau van de hele teelt. Daarom blijft de sector zoeken naar innovaties die de plant- en systeemweerbaarheid vergroten. In noodgevallen moeten telers deze weerbaarheid op peil brengen met passende selectieve correctiemogelijkheden als het IMP-systeem tijdelijk tekort schiet. Ook kunnen nieuwe onverwachte (fyto)sanitaire ziekten en plagen op komen zetten.

Buiten de glastuinbouw, dus in de onbeschermden teelten, zijn ook flinke stappen gezet, maar vooralsnog is een volledig biologische bestrijding van ziekten en plagen zeer moeilijk. De trend om steeds meer bedekt te telen en teeltondersteunende voorzieningen in diverse teelten toe te passen, maakt het makkelijker om in de gehele tuinbouw te komen tot het terugdringen van het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen. In een beschermde omgeving is het immers eenvoudiger om ziekten en plagen te beheersen en om gewasbeschermingsmiddelen effectiever in te zetten. Bij onbeschermden teelten is dit een stuk lastiger.

Daarnaast werkt Glastuinbouw Nederland aan een regio-alert als ziekten en plagen in en om de kassen opduiken. Dit meldingssysteem kan in alle glastuinbouwgebieden toegepast worden. Daarvoor is samenwerking met gemeenten én de provincie cruciaal. Mocht er toch sprake zijn van een uitbraak van quarantaineziekten en -plagen in glastuinbouwgebieden, dan is het zaak om snel en adequaat te handelen om de impact te minimaliseren. Daarvoor ontwikkelt Glastuinbouw Nederland een calamiteitenplan welke wordt afgestemd met regionale overheden.

Glastuinbouw Nederland heeft de ambitie om in 2030 nagenoeg zonder emissie naar het milieu groenten, bloemen en planten te telen in een biologisch ecosysteem. Glastuinbouw Nederland zoekt met regionale overheden samenwerking om de biodiversiteit in en om glastuinbouwgebieden te vergroten, bijvoorbeeld met extra erfbeplanting. Om deze ambitie te ondersteunen en (de introductie) van nieuwe bronnen van ziekten en plagen te voorkomen, is het belangrijk dat gemeenten, waterschappen en provincies hun eigen beplanting en maaibeleid in en rond glastuinbouwgebieden afstemmen met het bedrijfsleven.

2.1.3. Landschappelijke inpassing

Goede landschappelijke inpassing van bestaande en nieuwe glastuinbouwlocaties is absoluut wenselijk. De eisen en kosten voor het realiseren van de landschappelijke inpassing moeten echter wel proportioneel zijn in relatie tot de betreffende ontwikkeling. Duidelijkere kaders voor eenduidig gemeentelijk beleid rondom landschappelijke inpassing is nodig. Een gelijk speelveld is gewenst. In Limburg vindt generiek sturing plaats vanuit de provincie zodat willekeur vanuit gemeenten wordt uitgesloten. Dit is in Brabant ook wenselijk.

Daarbij is het wel van belang om ook ontwikkelingen rondom fossielvrij telen en energiebesparende maatregelen in ogenschouw te nemen. Als door landschappelijke inpassing het zonlicht de kas niet goed kan bereiken (schaduwwerking), zal de warmtebehoefte van deze kas vanzelfsprekend toenemen. Bij landschappelijke inpassing van glastuinbouwbedrijven is dit een belangrijk aandachtspunt.

2.1.4. Werkgelegenheid

De zorg om het beschikbaar hebben van voldoende en gekwalificeerd personeel neemt toe. Het tekort aan laaggeschoolde arbeid wordt ingevuld door arbeidsmigranten, hoofdzakelijk uit Oost-Europa. Sinds afgelopen jaar zien we dat het voor bedrijven lastiger wordt om voldoende arbeidsmigranten aan zich te binden. Er is daarnaast ook een tekort aan hooggeschoold personeel op het vlak van management, teelt en techniek.

Er wordt door de sector geïnvesteerd in robotisering om minder afhankelijk te zijn van personeel en om kosten te besparen. Echter, de ontwikkeling van de techniek vraagt veel tijd en financiële middelen. Daardoor ligt het niet in de lijn der verwachting dat de sector op korte termijn op grote schaal gebruik gaat maken van robotisering. Beschikbaarheid van geschikt personeel dat teeltwerkzaamheden uitvoert, blijft daardoor van groot belang. Goede arbeidsomstandigheden helpen daarbij. Door het toepassen van zogenoemde teelttechnieken uit de grond, waarbij de gewassen op stahoogte worden geteeld, dragen daar aan bij.

De huisvesting van arbeidsmigranten blijft aandacht vragen. We vinden het belangrijk dat er goede kwalitatieve huisvesting is. LTO Nederland heeft daarom het keurmerk Agrarisch Keurmerk Flexwonen voor betere huisvesting van seizoenarbeiders ontwikkeld. Er moet voldoende aanbod van huisvesting zijn. Wij vinden dat er verschillende typen huisvesting aangeboden moet kunnen worden, afhankelijk van de behoefte van de betreffende seizoenarbeider en locatie. We denken hierbij aan huisvesting op de bedrijfslocatie, bewoning van agrarische bedrijfswoningen en woningen in de dorpskernen. Het is voor veel bedrijven van belang dat de huisvesting op een bedrijfslocatie niet alleen beschikbaar is voor arbeidsmigranten die op deze locatie werken. Dit gezien het feit dat de medewerkers in sommige gevallen op meerdere bedrijfslocaties van het betreffende bedrijf ingezet worden. De enorme toename van vrijkomende agrarische bedrijfsgebouwen biedt kansen als het gaat om huisvesting van arbeidsmigranten. In dat kader is de ontwikkeling van praktisch, gedragen en consistent beleid van belang.

Op 28 september 2018 hebben Gedeputeerde Staten van de provincie Noord-Brabant hun visie op het vraagstuk arbeidsmigranten gepubliceerd als uitwerking van een breed aangenomen motie (april 2018) in Provinciale Staten (zie <https://www.brabant.nl/subsites/arbeidsmigratie/thema>).

In de maanden daarvoor heeft ZLTO bouwstenen aangeleverd, mede afgestemd met VNO-NCW Brabant/Zeeland. Daarin ook de oproep aan de provincie om regie te nemen op het urgente probleem van onvoldoende locaties voor huisvesting arbeidsmigranten. ZLTO is positief over de uitwerking op hoofdlijnen van het provinciebestuur op en de wijze waarop de voorstellen van ZLTO zijn meegenomen in deze visie.

2.1.5. Water

Nieuwe teeltsystemen met betere mogelijkheden om emissies te beperken, kunnen in grote mate bijdragen aan verbetering van de waterkwaliteit in en om tuinbouwgebieden. Een ander groot voordeel is dat er minder water nodig is voor het productieproces. De externe invloeden op de teelt worden immers verkleind en omgekeerd.

De sector heeft resultaten behaald in de reductie van emissies en andere negatieve neveneffecten. De ambitie in de sector is om dit nog verder door te zetten. Om dit te kunnen behalen, zijn er wel een aantal randvoorwaarden nodig. Een aantal ondernemers ervaart problemen bij het realiseren van watervoorzieningen door archeologisch beleid. De retentiebossen of -vijvers moeten vanuit technisch oogpunt vaak dieper aangelegd worden dan archeologisch beleid mogelijk maakt.

Buffersilo's zijn niet mogelijk buiten het bouwblok. In sommige gebieden is het wenselijk om droge sloten af te dammen en te benutten voor retentie. In sommige gebieden is het wenselijk om zoet water ondergronds op te slaan. We vragen aan de provincie om dit te faciliteren middels beleid en de mogelijkheden mede te onderzoeken. Dat vraagt om een gebiedsgerichte aanpak.

2.1.6. Programma Aanpak Stikstof (PAS)

Op 29 mei 2019 heeft Raad van State hoor oordeel uitgesproken over het PAS. Dat betekent dat veel glastuinbouwbedrijven in Noord-Brabant te maken krijgen met de vergunningplicht 'Wet natuurbescherming' (Wnb). We vragen een pragmatische oplossing voor bedrijven die een al een geaccepteerde melding binnen hebben of die nog geen actie hebben ondernomen. De oplossingsrichting moet er niet toe leiden dat bedrijven opgezadeld worden met veel extra kosten. De afgelopen jaren zijn de stikstofemissies uit de glastuinbouw generiek gedaald.

2.2 Veranderende vraag vanuit de markt

We zien een verschuiving van dierlijke- naar plantaardige consumptie. Ook is er sprake van een toenemende vraag naar producten met een hogere kwaliteit (schoner, gezonder en traceerbaar) die op ieder moment van het jaar met een gegarandeerde kwaliteit te beleveren moeten zijn.

Op dit moment uit zich dit bijvoorbeeld in de prijsvorming van zachtfruit. Door zachtfruit te beschermen c.q. bedekt te telen, wordt de leveringszekerheid en kwaliteit van het product, evenals de opbrengst, vaak verhoogd. Dit draagt er aan bij dat steeds meer zachtfruit bedekt wordt geteeld en dus ook de behoefte aan meer teeltondersteunende voorzieningen stijgt. Daarnaast is er bij beplantingsprojecten in de boomteelt steeds meer behoefte aan jaarrondlevering. Ook dit zorgt voor meer vraag naar bedekte teelten en teeltondersteunende voorzieningen.

Ook zien we een trend in voedsel van lokale en traceerbare bronnen én biologische producten. Het marktaandeel is nu nog niet groot, maar wel van invloed op de ontwikkelingen in de plantaardige sector.

2.3. Conclusie

Door de veranderende vraag vanuit de markt rondom beleving en de vraag vanuit de omgeving om verduurzaming, daalt het aandeel van de plantaardige productie in de volle grond en zijn alternatieve teeltsystemen in opkomst. Het beeld van de tuinbouwsector wordt veelzijdiger als het gaat om productiemethoden; Met aan de ene kant meer multifunctionaliteit gericht op beleving en op directe afzet en aan de andere kant een meer grootschalige, zeer efficiënte hightech tuinbouw met kassen, containervelden, robotisering en stellingteelt.

Bij beide ontwikkelingen is er behoefte aan nieuwe teeltsystemen die jaarrondlevering en hoge kwaliteit mogelijk maken. Dit biedt eveneens kansen voor verbetering van de circulariteit en reductie van de emissies. Voorop staat dat iedere ondernemer, gebaseerd op markt en omgeving, zijn/haar eigen keuzes maakt voor het type teeltsysteem. Dat wil niet zeggen dat alle tuinbouwondernemers kiezen voor teelt uit de grond. Teelt in de vollegrond blijft bestaan.

Voor een toekomst met perspectief is het nodig dat Brabantse tuinders kunnen blijven optimaliseren en verbeteren. Daar horen duidelijke en passende (ruimtelijke) kaders bij. De ontwikkelingen in de plantaardige sector vragen om een herijking van het beleid om antwoord te kunnen geven op vraagstukken rondom water, klimaat en energie en in te kunnen spelen op de wensen van de consument.

Het gaat hierbij deels om knelpunten in het ruimtelijk beleid als gevolg van nieuwe behoeften waar het huidige beleidskader geen rekening mee houdt. Voor een groot deel van de bedrijven gaat het om behoeften die al langere tijd bestaan en die met het huidige beleid niet worden gefaciliteerd.

3 Ruimte voor glastuinbouw en teeltondersteunende voorzieningen

3.1 Knelpunten en suggesties

In de eerste plaats is het belangrijk dat het provinciebestuur van Noord-Brabant uitspreekt dat ze de ambitie heeft om koploper te blijven op het gebied van kwalitatief hoogwaardige plantaardige productie. Bij een dergelijke ambitie horen ook kassen en teeltondersteunende voorzieningen. Daarvoor moet dan ook beleidsruimte gezocht worden.

De discussie is volop gaande waar de plantaardige productie van de toekomst plaats gaat vinden. Is dit op de huidige locaties, op solitaire locaties, tegen industriegebieden aan of in de stad? Wellicht zijn meer combinaties van functies mogelijk. Dit vraagt om een andere ruimtelijke strategie. Veel glastuinbouwbedrijven in doorgroeigebieden en op solitaire locaties ervaren gebrek aan toekomstperspectief door het huidige ruimtelijke beleid.

In de discussienota van GS van februari 2019 welke is opgesteld door Poederoyen compagnons, wordt aangegeven dat verstedelijking in de Randstad leidt tot ruimtevraag voor glasopstanden elders in Nederland, waaronder Noord-Brabant. We zien dat de uitdagingen in Brabant op dit moment vragen om focus op behoud en ontwikkeling van bestaande bedrijven. We vragen u daarom met nadruk om hier aandacht aan te besteden.

Sommige bedrijven zitten op slot vanwege het provinciale beleid, andere bedrijven kunnen niet uitbreiden omdat gemeenten niet meewerken. De potentiële ruimte uit de Verordening Ruimte kan niet volledig benut worden en die ruimte is in de toekomst wel nodig, zeker voor onze Brabantse bedrijven. Als de ontwikkeling op een bepaalde locatie niet mogelijk is, moeten er (financiële) instrumenten beschikbaar komen om deze bedrijven zo nodig te verplaatsen.

3.1.1 Solitaire locaties glastuinbouw

In Noord-Brabant is er diversiteit in het type solitaire glasopstanden. Mede door ontwikkelingen in de vollegrondstuinbouw en zaadproductie is de verwachting dat er meer behoefte komt aan bedekte teeltvoorzieningen en volledig geconditioneerde teelt (zgn. klimaatcellen) op solitaire locaties. Een deel van de solitaire bedrijven heeft een koppeling met de buitenteelt. Een ander deel richt zich volledig op de bedekte teelt.

De ontwikkelruimte op solitaire locaties is voor veel ondernemers te beperkt. Deze bedrijven hebben niet mee kunnen doen aan de schaalvergroting zoals die in vestigingsgebieden heeft plaats gevonden. Door het telen van specialistische gewassen en/of het bijkopen of huren van andere solitaire locaties, hebben bedrijven perspectief gezocht.

Maar veel bedrijven die solitair gevestigd zijn, zijn bij voortzetting van het huidige beleid kansloos. Ook bij specialistische teelten is er behoefte aan uitbreiding maar een extra bedrijfslocatie bijkopen of huren is niet altijd eenvoudig. Een extra locatie is daarnaast logistiek gezien niet altijd handig en de beoogde locatie moet ook geschikt zijn om efficiënt te kunnen produceren. Voor veel solitaire bedrijven zijn er weinig locaties in de directe omgeving beschikbaar die daarvoor in aanmerking komen.

Het wordt tijd voor een passende oplossing. De provincie kan ruimte geven aan maatwerk per regio of gemeente. Dat past ook in het kader van de nieuwe Omgevingswet. Het perspectief van de ondernemer moet centraal worden gesteld. Zoals eerder geschetst zijn de ontwikkelingen in de sector divers. Van doorontwikkeling van de huidige teelt en omschakeling naar andere teeltsystemen en gewassen tot het inspelen op beleving en afzet naar een lokale markt. We zouden dan ook graag zien dat voor solitaire locaties het perspectief van de locatie en de ondernemer centraal wordt gesteld.

Op dit moment vormt de regelgeving voor bouwblokken regelmatig een beperkende factor voor glastuinbouwbedrijven. Wanneer er twee bouwblokken naast elkaar liggen, mogen deze op solitaire locaties en in sommige clustergebieden niet samengevoegd worden tot één efficiënte kas wanneer de maximum oppervlakte van een kas in het bestemmingsplan overschreden wordt.

De impact op de omgeving wordt bij samenvoeging van twee locaties juist minder vanwege bedrijfsefficiëntie en minder logistieke bewegingen. Daarnaast verandert er weinig aan de ruimtelijke uitstraling van de kas. We willen u vragen samenvoeging van kassen op verschillende bouwblokken door een beleidsaanpassing mogelijk te maken. Wel met de voorwaarde van behoud van minimaal de optelsom van het eerder geldende gestelde oppervlakte per bouwblok wanneer het leidt tot een betere ruimtelijke kwaliteit.

De volgende twee sporen m.b.t. solitaire locaties zijn gewenst:

- Doorontwikkeling: Locaties zijn solitair gelegen, maar veroorzaken geen fysieke knelpunten met de omgeving of deze knelpunten zijn te reduceren door optimalisatie en verduurzaming van het bedrijf. Het bedrijf kan meer ontwikkelruimte krijgen dan de huidige beleidsruimte op basis van optimalisatie en verduurzaming van de bedrijfsvoering. Dit kan op basis van kansen die de locatie en of de bedrijfsontwikkeling biedt. Fysieke ontwikkelruimte van de locatie hangt samen met het bedrijfsplan en omgevingsfactoren zoals landschappelijke inpassing en verbinding met de omgeving. Daarbij worden bouwkundige voorwaarden zoals bouwhoogte en energievoorziening gekoppeld aan het betreffende ontwikkelperspectief. Op gebied van optimalisatie en verduurzaming kan gedacht worden aan het vergroten van het teeltoppervlak met als gevolg minder emissies op de omgeving en het optimale schaalniveau voor koppeling van alternatieve energiebron(nen) (bijvoorbeeld restwarmtebron of biogasinstallatie).
- Multifunctioneel/beëindiging: op locaties welke kwetsbaar gelegen zijn t.o.v. woonkernen, recreatieterreinen of natuurgebieden. Deze locaties zouden bij voorkeur van de provincie in afzienbare tijd beëindigd moeten worden. Om dit te realiseren, moeten deze locaties meer mogelijkheden hebben om nieuwe functies te (her)ontwikkelen op de locatie of deze te combineren binnen de bestaande bedrijfsvoering (bijvoorbeeld zorg en recreatie). Animo voor verbreding moet wel bij een ondernemer aanwezig zijn en niet gestuurd worden omdat hij op een kwetsbare plek zit. Om beëindiging van 'ongewenste' solitaire locaties te bevorderen, vraagt de sector om instrumenten op provinciaal niveau waarbinnen herontwikkeling van de locatie, die beter aansluit bij de locatie en omgeving, wordt gestimuleerd (bijvoorbeeld wonen, werken of recreëren). De ondernemer wordt door de provincie gefaciliteerd in verplaatsing of haalbare beëindiging met bijvoorbeeld een financieel aantrekkelijke sloopregeling.

De sector ziet mogelijkheden om in goed overleg met de provincie afspraken te maken over een vorm van verevening bij extra fysieke uitbreiding van kansrijke solitaire locaties

bovenop de ruimte in het provinciale beleid. Deze verevening zou wat de sector betreft één op één moeten bijdragen aan de genoemde instrumenten voor beëindiging van solitaire locaties in kwetsbare gebieden en voor ondernemers minder gewenste locaties in solitaire gebieden en doorgroeigebieden. Hiermee komt een concentratie van de solitaire locaties tot stand.

We vragen aan de provincie om een subsidieregeling op te tuigen voor sanering van glastuinbouwbedrijven in kwetsbaar gebied als bijdrage aan de onrendabele top. Voor de invulling van een vereveningsvorm met bijpassende provinciale instrumenten gaat de sector graag het gesprek aan met de provincie. Daarbij is het uitgangspunt dat er één overkoepelende provinciale vereveningsvorm komt en deze nooit mag leiden tot stilstand van duurzame ontwikkeling in de sector.

3.1.2 Clusters glastuinbouw

Doorgroeigebieden

Eind jaren '90 zijn er doorgroeigebieden voor glastuinbouw aangewezen. Deze gebieden zijn niet of nauwelijks van de grond gekomen omdat veel gemeenten niet willen meewerken aan de ontwikkeling daarvan. De maximale ruimte voor veel van deze bedrijven is beperkt gebleven tot 3 hectare.

Het provinciale beleid voor de doorgroeigebieden is te vrijblijvend voor gemeenten. Hierdoor zijn veel bedrijven in de knel gekomen en komt het voortbestaan in het gedrang. We vragen u met het oog op de economische positie van de glastuinbouwbedrijven, mee te denken over de toekomst van deze bedrijven. Dit kan op hun eigen locatie of in sommige situaties ook elders. Er moet nieuw passend beleid gemaakt worden. De provincie kan meer ruimte geven aan gemeenten om naar eigen inzicht met doorgroeigebieden om te gaan. Wel moet de provincie dan afspraken met gemeenten maken hoe dit concreet in te vullen is. Deze afspraken kunnen zowel regionaal als lokaal gemaakt worden. Dat past ook in de nieuwe Omgevingswet. Het provinciaal beleid stelde voorheen als voorwaarde dat bij doorontwikkeling in de doorgroeigebieden een gezamenlijk plan opgesteld moest worden voor gevestigde bedrijven met ontwikkelingswensen. Er zou synergie moeten ontstaan uit samenwerken. Met het oog op de huidige situatie in de doorgroeigebieden, is een wijziging in het beleid gewenst. Door de schaalvergroting hebben ondernemers in deze gebieden andere wensen dan bij vorming van het beleid het geval was. Het beleid moet daarom samenvoeging van bestaande bedrijven en daarmee het bestaan van een enkel bedrijf in een doorgroeigebied, mogelijk maken.

De druk op de doorgroeigebieden neemt toe omdat er in de vestigingsgebieden geen ruimte meer is. Er moet duidelijkheid komen voor de ondernemers zodat zij weten waar zij aan toe zijn. Als gemeenten besluiten niet mee te werken aan de verdere ontwikkeling van de doorgroeigebieden, moet de provincie flankerend beleid ontwikkelen en zijn er wellicht alternatieve bedrijfsactiviteiten mogelijk om het gebied vitaal te houden.

Vestigingsgebieden

Om de Brabantse glastuinbouwsector een gezond toekomst perspectief te bieden, blijft ontwikkeling en nieuwvestiging van bedrijven noodzakelijk. Noord-Brabant kent een aantal vestigingsgebieden voor glastuinbouw. De gebieden Nieuw Prinsenland in Dinteloord en Deurne zijn de eerder aangewezen projectvestigingsgebieden.

Voor de andere vestigingsgebieden moet de vraag gesteld worden of deze nog geschikt zijn voor de toekomst. Wellicht moeten deze gebieden geherstructureerd worden, gezien

de eerder benoemde ontwikkelingen in de sector. We gaan de komende periode per clustergebied in beeld brengen wat de ontwikkelingswensen zijn en welk instrumentarium nodig is om dat voor elkaar te krijgen. We vragen aan de het provinciebestuur om dit proces deels te faciliteren en het samen met de sector en desbetreffende gemeenten in te vullen.

Nieuwvestiging

Brabantse tuinbouwondernemers zijn van mening dat nieuwvestiging van glastuinbouw, gekoppeld aan concentratiegedachten, in Brabant mogelijk moet blijven. Dit moet wel altijd afgewogen moeten worden aan de kansen die een specifieke locatie biedt voor optimalisatie en verduurzaming van bedrijven.

De oppervlakte van eventuele nieuwvestiging moet dan ook gebaseerd zijn op de omgevingsfactoren en/of de mogelijkheden van slimme koppeling van reststromen en/of duurzame energiebronnen. Daarbij is de verwachte ontwikkeling van toename van groene stroom productie (o.a. windmolens, zonnepanelen) in Brabant wellicht een kans om onbalans om te zetten in zogenoemde 'Power to heat' voor de glastuinbouw. Dit vraagt nieuwe koppelingen en locatieafwegingen voor nieuwvestiging van glastuinbouw. Het is een nadrukkelijke wens van de sector om te bekijken of er ruimte gegeven kan worden aan een nieuw vestigingsgebied waarbij een oplossing voor duurzame warmtelevering beschikbaar is. We vragen u om samen met ons een inventarisatie uit te voeren over kansrijke gebieden. We willen hierbij met name kijken naar de kansen voor bedrijven die nu gevestigd zijn op een solitaire locatie of in doorgroeigebieden zodat er voor deze ondernemers meer toekomstperspectief ontstaat. We denken dat ontwikkeling van een nieuw gebied met name kansrijk is als het samen met ondernemers die zich daar willen vestigen, ontwikkeld wordt.

Het is een goed streven als de komende planperiode een provinciaal instrument beschikbaar komt dat invulling geeft aan de genoemde doelstellingen en als leidraad kan dienen voor regionale verevening bij ontwikkelingen in de glastuinbouw.

Vestigingsgebied Deurne

In de discussienota glastuinbouw en teeltondersteunende voorzieningen staat beschreven dat de provincie de projectvestigingslocatie Deurne ondersteunt. Dit project had al lang gerealiseerd kunnen worden als de provincie het als een prioritair project had aangemerkt. Door de recentelijke uitspraak van de Raad van State over de PAS lijkt realisatie onmogelijk te worden. Maar wellicht biedt de nieuwe situatie ook kansen; Extern salderen is weer toegestaan en daarom zijn we van mening dat alsnog onderzocht moet worden of project vestigingsgebied Deurne toch gerealiseerd kan worden.

3.1.2 Teeltondersteunende voorzieningen

In een aantal gemeenten wordt volop ruimte gegeven voor teeltondersteunende voorzieningen. In andere gemeenten is er bijna niets mogelijk. De grote gemeentelijke verschillen in mogelijkheden roepen bij leden regelmatig vraagtekens op. Toch vinden we dat het huidige beleid met de betrekking tot de omvang van het aantal hectares voortgezet moet worden.

De provincie stelt geen maximum aan het aantal hectaren voor teeltondersteunende voorzieningen in gemengd landelijk gebied. Dit willen we graag zo houden. De provincie Noord-Brabant heeft in haar beleid opgenomen dat teeltondersteunende voorzieningen aansluitend aan het bouwblok mogelijk zijn. Vanuit onze telers is er nog steeds de

behoefte om teeltondersteunende voorzieningen op afstand van het bouwblok te realiseren. Vaak heerst bij gemeentebesturen de angst dat hun gemeente helemaal vol komt te liggen met containervelden of stellingen. Meestal gaat het echter om een beperkt aantal ondernemers die daar gebruik van wil maken. Lokaal zijn afspraken te maken over de maximale omvang, het vastleggen als referentievlak en de landschappelijke inpassing. We maken graag de vergelijking met zonnevelden. Daarvan eist de provincie Noord-Brabant ook niet dat ze aansluitend aan het bouwblok komen te liggen. We willen u vragen dit in het beleid mogelijk te maken.

Per type teelt is er behoefte aan verschillende typen teeltondersteunende voorzieningen. In de toekomst zullen waarschijnlijk meer gewassen die nu alleen in de vollegrond geteeld worden met behulp van teeltondersteunende voorzieningen of onder glas geteeld worden. Er moet flexibiliteit in beleid zijn om inzet van nieuwe technieken mogelijk te maken. Inzet van teeltondersteunende voorzieningen geeft kansen op het vlak van zuinig omgaan met water (water vasthouden en gebruiken middels recirculatie). Hiermee worden emissies gereduceerd. De sector bepleit dat het belangrijk is om meerdere opties te bieden voor de inzet van teeltondersteunende voorzieningen.

Er komen de komende jaren veel veehouderijlocaties vrij in Noord-Brabant. Om het buitengebied vitaal en leefbaar te houden, is het belangrijk dat we de economische potentie van deze gebieden blijven benutten. We kunnen een deel van deze locaties geschikt maken voor de plantaardige sector met ruimere mogelijkheden voor bijvoorbeeld teeltondersteunende voorzieningen en glas. Dit helpt om leegstand en de daarmee gepaard gaande verpaupering en criminaliteit te voorkomen.

3.1.4. Vernieuwing in teeltvoorzieningen

Een belangrijke ontwikkeling in de glastuinbouw is de optimalisatie van het beschikbare teeltoppervlak binnen de bedrijven door jaarrond te produceren. Bij een aantal teelten gebeurt dat al. We voorzien deze ontwikkeling ook bij andere teelten.

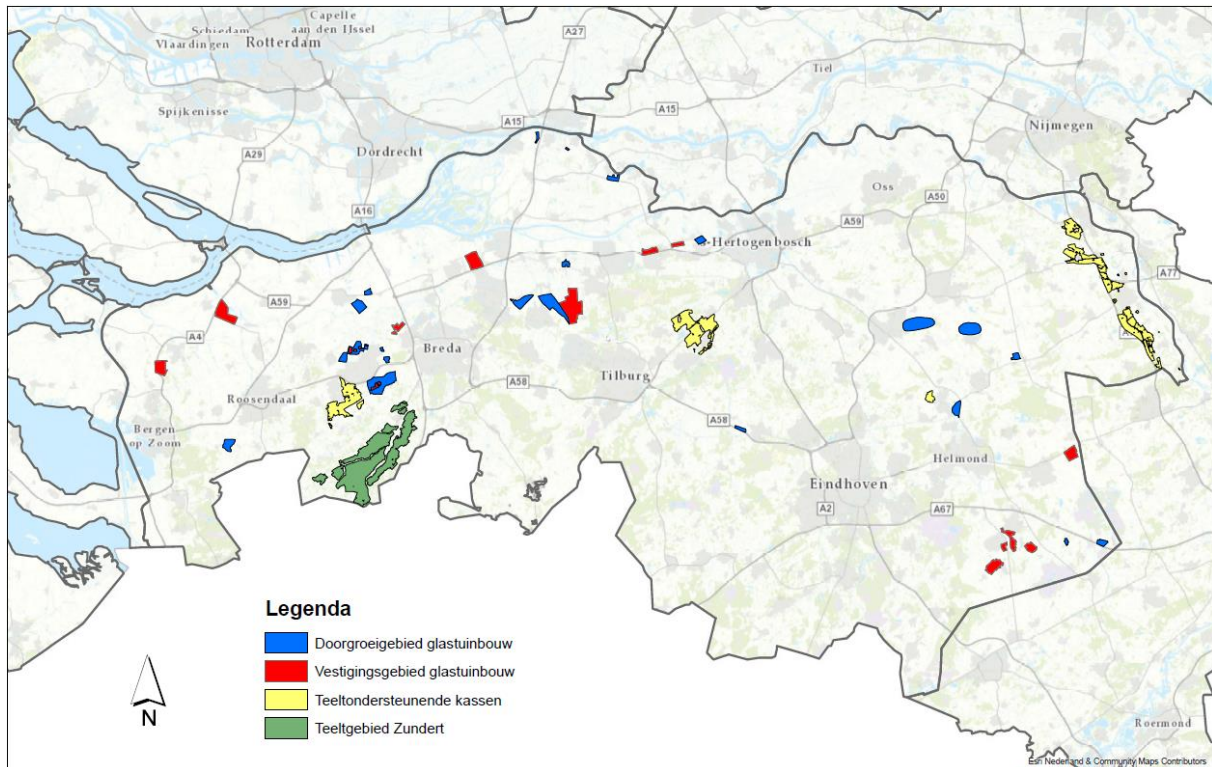
Dit betekent dat ruimte efficiënter wordt benut en er in potentie minder oppervlakte nodig is voor eenzelfde productie. Specifiek voor zaadproductie en veredeling is de optimalisatie van de diverse teeltsystemen en bedrijfsruimtes binnen het eigen bouwblok een actuele ontwikkeling. Belangrijke voorwaarde voor jaarrond productie is de mogelijkheid van het toepassen van belichting in de teelt. Leden willen samenwerken aan een eenduidig licht- en afschermingsplan.

We voorzien in de toekomst ook nieuwe teeltsystemen zoals 'vertical farming'. Deze ontwikkeling is vooralsnog zo beperkt van omvang dat dit nog geen nieuw ruimtelijk beleid vereist, maar (daar waar nodig en wenselijk) er wel ruimte geboden wordt. Het is nu nog moeilijk te zeggen hoe de geconditioneerde teelt er in de toekomst uit ziet. De sector verwacht dat de geconditioneerde teelt de komende 10 jaar in de glastuinbouwgebieden en VAB's plaats kan vinden. Belangrijk is dat het provinciaal en gemeentelijk beleid ruimte blijft bieden voor innovatie.

Bijlage 1. Analyse en achtergrond

1. Beleid tuinbouw Brabant

Het huidige Brabantse glastuinbouwbeleid stamt uit de jaren '90. Het provinciale beleid rondom teeltondersteunende voorzieningen is recenter. In de Verordening Ruimte wordt voor de glastuinbouw onderscheid gemaakt in solitaire locaties, locaties in doorgroeigebieden, vestigingsgebieden, teeltgebied Zundert en teeltondersteunende kassen.

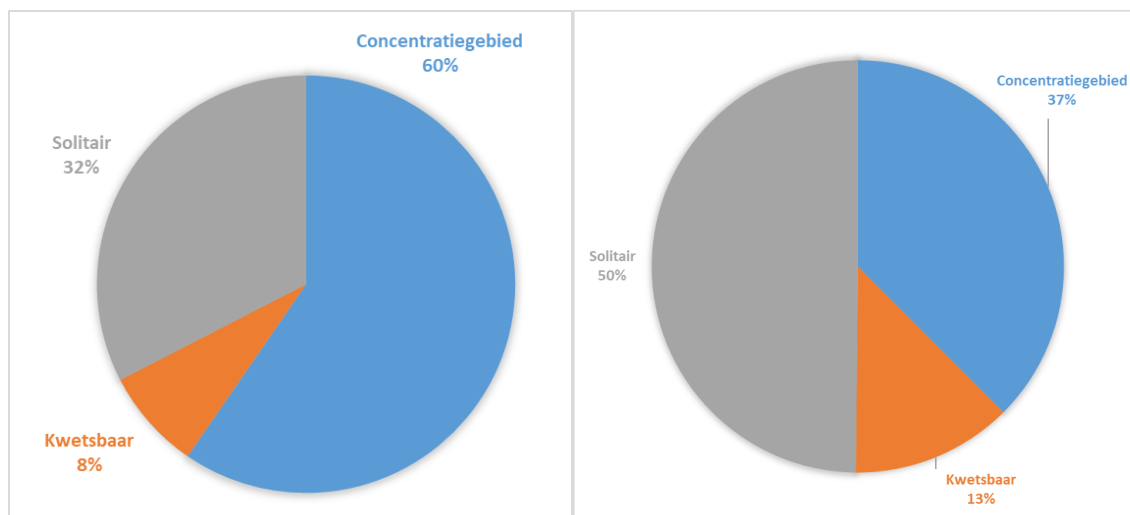

2. De Brabantse tuinbouw in cijfers i.r.t. beleid²

2.1. Glastuinbouw

In 2017 was in de provincie Noord-Brabant in totaal 1620 hectare glastuinbouw aanwezig. Het aantal glasopstanden bedroeg 925. In figuur 4.1 is de oppervlakteverdeling (op basis van het aantal hectares) per hoofdcategorie weergegeven. In de figuur 4.2 is het aantal glasopstanden onderverdeeld per hoofdcategorie. De onderliggende cijfers zijn weergegeven in de tabellen 4.3 en 4.4. Het grootste deel van de totale oppervlak (60%) is gelegen in een concentratiegebied. Dit is 37% van het totaal aantal glasopstanden. 8% van de totale oppervlakte en 13% van het aantal glasopstanden ligt in kwetsbaar gebied. Geen enkele kas ligt binnen de grenzen van het Natuurnetwerk Brabant. Kwetsbaar gebied is in dit geval de Groenblauwe mantel, want in Noord-Brabant staat geen enkele kas in het Natuurnetwerk Brabant. Van alle glasopstanden in Noord-Brabant is 48% kleiner dan één hectare en 72% kleiner dan twee hectare.

² Bron: Glastuinbouwinventarisatie 2017 Provincie Noord-Brabant

4.1 Verdeling oppervlakte (ha) Noord-Brabant (%)

4.2 Verdeling aantal glasopstanden Noord-Brabant (%)

De drie hoofdcategorieën zijn onderverdeeld in een aantal subcategorieën. In tabel 3.3 is het aantal hectare met het bijbehorende percentage van het totale oppervlakte glastuinbouw weergegeven per subcategorie.

4.3 Verdeling aantal hectares per (sub)categorie in 2017.

Categorie	Som van oppervlakte (ha)	Percentage van eindtotaal
Concentratiegebied	966	60%
Doorgroeigebied glastuinbouw	291	18%
Teeltgebied Zundert	71	4%
Vestigingsgebied glastuinbouw	604	37%
Kwetsbaar	127	8%
Groenblauwe Mantel	127	8%
Solitair	527	32%
Solitair	502	30%
Teeltondersteunende kassen	25	2%
Eindtotaal	1620	100%

Deze verdeling is ook gemaakt op basis van het aantal glasopstanden. Dit is te zien in tabel 4.4.

4.4 Verdeling aantal glasopstanden per (sub)categorie.

Categorie	Aantal glasopstanden	Percentage van eindtotaal
Concentratiegebied	342	38%
Doorgroeigebied glastuinbouw	113	12%
Teeltgebied Zundert	83	9%
Vestigingsgebied glastuinbouw	146	16%
Kwetsbaar	117	13%
Groenblauwe Mantel	117	13%
Solitair	466	50%
Solitair	435	46%
Teeltondersteunende kassen	31	3%

Eindtotaal	925	100%
-------------------	------------	-------------

In tabel 4.5 is het totale aantal glasopstanden in Noord-Brabant onderverdeeld naar bedrijfsgrootte en gebiedsaanduiding.

4.5 Overzicht aantal glasopstanden per klasse-indeling van de grootte per (sub)categorie

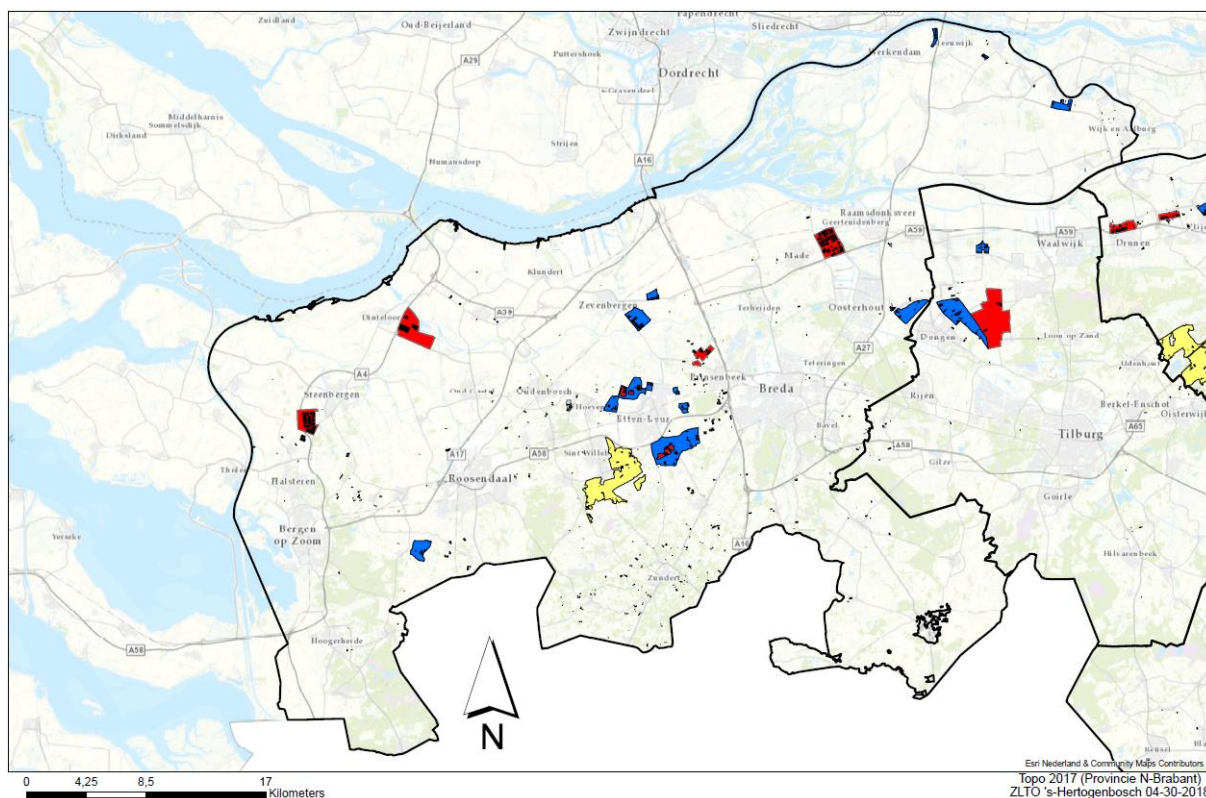
Hoofdcategorie/Aantal glasopstanden	< 0,5	0,5 - 1,0	1,0 - 2,0	2,0 - 3,0	3,0 - 5,0	5,0 - 10,0	> 10,0	Totaal
Concentratiegebied	57	39	85	61	47	41	12	342
Doorgroeigebied glastuinbouw	3	11	38	30	22	7	2	113
Teeltgebied Zundert	41	19	16	5	1	1	0	83
Vestigingsgebied glastuinbouw	13	9	31	26	24	33	10	146
Kwetsbaar	38	32	23	18	6	0	0	117
Groenblauwe Mantel	38	32	23	18	6	0	0	117
Solitair	155	125	116	38	27	4	1	466
Solitair	142	118	106	37	27	4	1	435
Teeltondersteunende kassen	13	7	10	1	0	0	0	31
Totaal	250	196	224	117	80	45	13	925
Percentage (%)	27	21	24	13	9	5	1	100

Mede door de realisatie van glastuinbouwgebied Nieuw Prinsenland in Dinteloord is de oppervlakte van de Brabantse glastuinbouw het afgelopen jaar toegenomen. Deze uitbreiding van oppervlakte heeft met name plaatsgevonden in de glasgroententeelt.

2.1.1. West-Brabant

In de regio West Brabant was in 2017 zowel qua oppervlakte als aantal glasopstanden het meeste glas te vinden; respectievelijk 54% en 52% van het totaal.

Qua aantal glasopstanden ligt in verhouding in West Brabant het grootste deel (45%) in concentratiegebied.

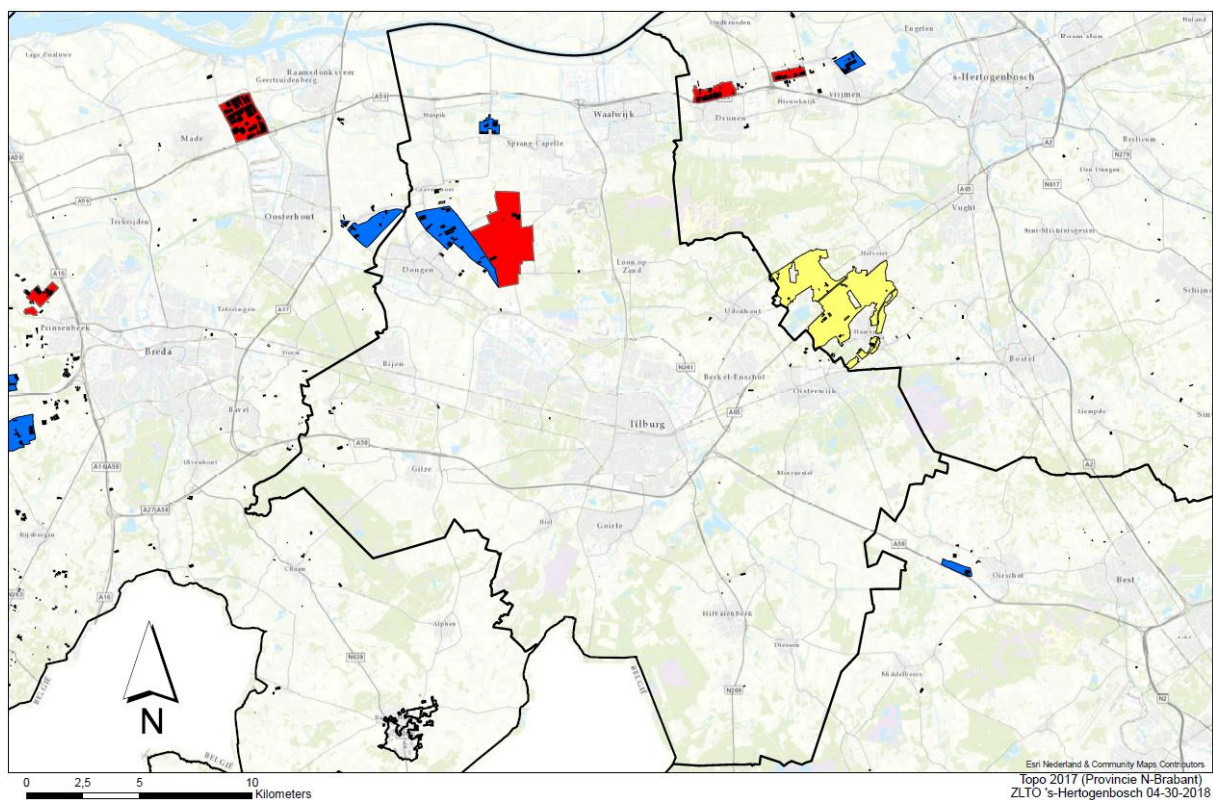

Vestigingsgebied Nieuw Prinsenland, Gemeente Steenbergen

De grond (220 ha netto) van het projectvestigingsgebied Nieuw Prinsenland in Dinteloord is geheel verkocht met een paar percelen nog onder optie.

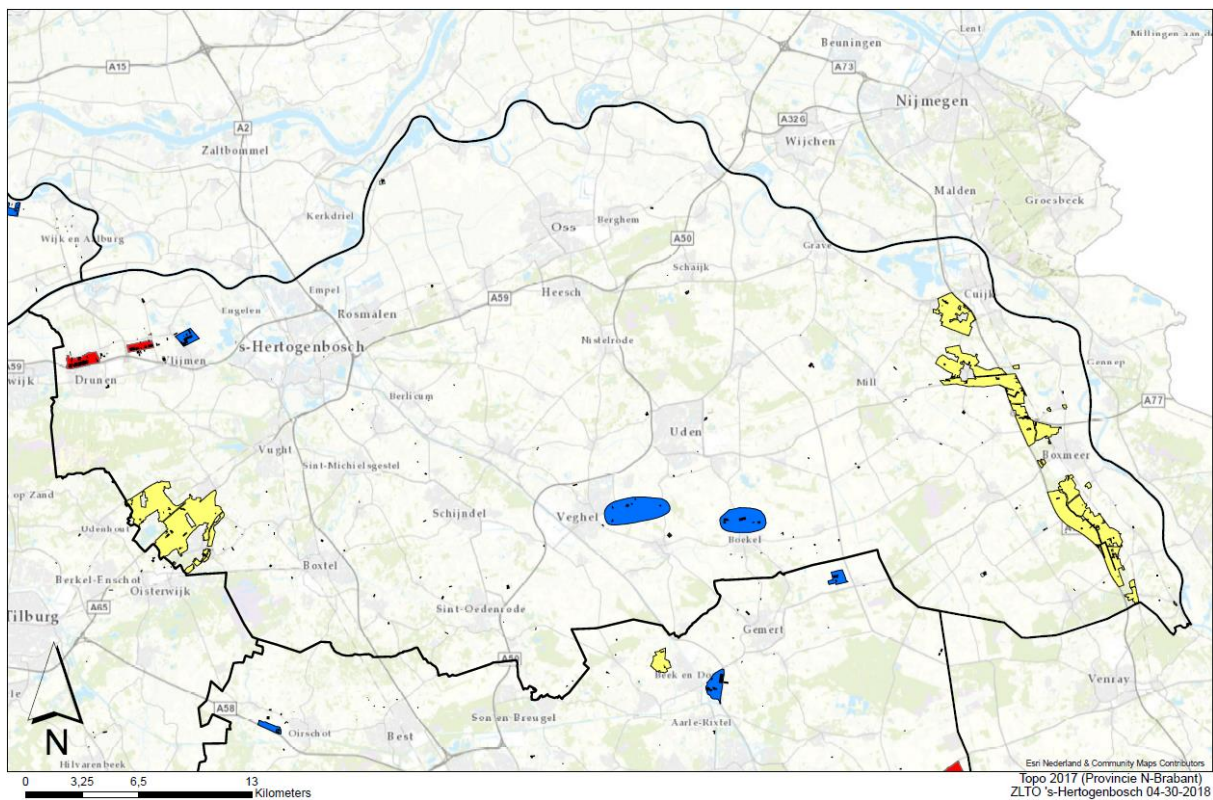
2.1.2. Midden-Brabant

In de regio Midden Brabant was in 2017 zowel qua oppervlakte als aantal glasopstanden het minste glas te vinden; beide 7% van het totaal.

2.1.3. Noord-oost Brabant

In Noordoost Brabant ligt in verhouding zowel qua oppervlakte als aantal glasopstanden het meeste glas in solitair gebied.

2.1.4. Zuid-oost Brabant

In Zuidoost Brabant ligt in verhouding zowel qua oppervlakte als aantal glasopstanden het meeste glas in kwetsbaar gebied. In Zuidoost Brabant ligt in verhouding het grootste deel van het totale oppervlakte glas (64%) in een concentratiegebied.

2.2. Teeltondersteunende voorzieningen

Voor wat betreft teeltondersteunende voorzieningen zijn er binnen ZLTO geen cijfers bekend over het aantal bedrijven wat hier gebruik van maakt en het totale teeltareaal. Om deze reden zijn deze cijfers hier niet opgenomen.

3. De Brabantse tuinbouw in gebiedsinitiatieven

In een aantal gebieden zijn gebiedsinitiatieven benoemd om de sterk ontwikkelde sector in het betreffende gebied te kunnen ondersteunen. Het betreft:

- Fruitport West-Brabant
- Treeport Zundert
- Boomteeltgebied Haaren